

Bibliotekets fremtid

I de seneste år har bibliotekssystemet haft tiltagende problemer med at tiltrække borgernes læselyst. Bibliotekerne bliver ikke brugt så meget som tidligere. 'Men er biblioteker overhovedet så vigtige?', kunne nogle spørge. 'Er læsning ikke bare en måde at fordrive tiden ligesom så meget andet?'

Af Sofie Vestergaard Juul, 3.X, Sct. Knuds Gymnasium

Almindelig læselyst er ikke kun noget, der kan bruges som tidsfordriv. Det er i samfundets interesse, at befolkningen opfordres til at læse og reflektere over litteratur af høj kvalitet, som en del af den almene dannelse, der skal stimulere samfundsborgerne til at tage stilling til deres omverden og aktivt tage del i verdenssamfundet. Samtidig har bibliotekerne en vigtig rolle som opbevaring af skriftlige kilder fra alle historiske perioder og viden om alle tænkelige emner.

Bibliotekets historie er meget gammel og begyndte allerede flere hundrede år før vor tidsregning i oldtidens Grækenland. Filosofer og videnskabsmænd nedskrev deres tanker om livet, mennesket og verden omkring dem, og faglige metoder, teknikker og principper blev beskrevet af kunstnere og håndværkere. Skrifterne blev samlet i biblioteker, hvor andre mennesker kunne få del i disse tanker, og således videregav oldtidens grækere dem viden, som deres samfund byggede på.

Menneskets evne til videregivelse af viden har givet en mulighed for at udvikle sig fra generation til generation. Dette er en af de ting, der adskiller mennesket fra jordens andre skabninger. Måske endda den vigtigste menneskelige egenskab, fordi mennesket på den måde har formået at overhale evolutionen i en siden stenalderen accelererende udvikling. Skriften er et værktøj, der i høj grad effektiviserer denne udvikling, fordi det giver mulighed for opbevaring og videregivelse af viden mellem mennesker, der ikke har mulighed for at mødes. At gemme viden i biblioteker har været altafgørende i udviklingen af det moderne samfund, og de gamle grækernes skrifter har uden tvivl fremskyndet denne udvikling betydeligt.

Bibliotekerne havde en vigtig rolle i det oldgræske samfund, fordi de var en vigtig del af uddannelsen, og da bibliotekerne samtidig var kulturelle og sociale samlingspunkter, havde de stor betydning for det enkelte individ. Dette kan på mange måder ses som idealet for det succesfulde bibliotekssystem. Det moderne bibliotekssystem har stadig stor betydning for uddannelse, og siden oplysningstiden har det, sammen med udviklingen af bogtrykkerkunsten, været et essentielt element

i folkeoplysningen. Bibliotekets uanfægtelige rolle har dog i de seneste år fået konkurrence fra flere sider.

Internet tilbyder nem og gratis adgang til et stort udvalg af oplysninger og skriftligt materiale, herunder faglitteratur, og gratisaviser sender uopfordret dagens nyheder ind ad brevsprækker i hele Danmark. Desuden er samfundsborgernes tid blevet mere sparsom og eftertragtet. Hvor læsning tidligere var en af de mest populære aktiviteter, man havde til tidsfordriv, er borgernes fritid i dag domineret af TV, computeraktiviteter, sportsaktiviteter og mange andre tilbud, der ikke venter passivt på borgernes opmærksomhed, men aktivt opsøger målgruppen igennem reklame. Hvor bibliotekernes vigtige rolle før var en selvfølge, må de nu kæmpe mod de mange firmaer der har fået øjnene op for de penge, der er i forbrugernes fritid.

De offentlige biblioteker lever udelukkende på støtte fra det offentlige, og dette er et svagt livsgrundlag i tider, der domineres af markedsmekanismer og privatisering som resultatet af en liberalistisk orientering. Kravet om minimale udgifter til den offentlige sektor sætter spørgsmålstegn ved nødvendigheden af alt, der kræver offentlig finansiering. Fra dette merkantilistiske synspunkt kan det påpeges, at internettet allerede til en vis grad er ved at overtage bibliotekets rolle som faglig databank, og at bibliotekernes bogudlån ligesom filmudlejning kan finansieres af brugerbetaling, så de gratis biblioteker slet ikke er nødvendige. Og hvis bibliotekernes efterspørgsel ikke er stor nok til, at de kan overleve på det, så må de, ligesom enhver anden virksomhed bukke under efter markedsmekanismens principper.

Men markedsmekanismerne tager ikke højde for, hvad der er i samfundets interesse. Selvom internettet giver adgang til meget korrekt faglitteratur, er det ikke altid til at vide, hvad der er korrekt, hvorimod bibliotekets litteratur er kontrolleret. Desuden gavner det samfundet at opfordre befolkningen til at læse og reflektere over litteratur af høj kvalitet, som en del af den almene dannelse, der skal stimulere samfundsborgerne til at tage stilling til deres omverden og aktivt tage del i verdenssamfundet. Her kan og bør bibliotekerne bruges mere målrettet.

Problemet er, at bibliotekerne, ligesom andre offentligt betalte institutioner, er uafhængige af kunderne, så længe de kan regne med den offentlige finansiering. Mens private virksomheder konstant må forny sig og tilpasse sig kundernes efterspørgsel for at overleve, er det ofte en konservativ holdning, der præger de offentlige institutioner og lægger sig som et sløvende støv, der gør det hele uinteressant og forældet.

Hvis bibliotekerne ikke er interessante, bliver de ikke brugt, og derved kan de miste deres rolle i samfundet. For at overleve må bibliotekerne derfor manifestere deres vigtighed og gøre mere for at tiltrække læsere. Når firmaer bombarderer befolkningen med fristende tilbud om fritidsaktiviteter igennem reklamer, er det vel kun rimeligt, at de offentlige interesser varetages på samme måde. Bibliotekerne må være proaktive og selv opsøge de borgere, som man ønsker at opfordre til at læse god litteratur. Selvom det ville være ideelt, at bibliotekerne bare stod til rådighed, og at borgerne selv opsøgte dette gratis tilbud, må man indse, at denne passivt servicerende profil ikke er lige så effektiv som en aktivt opfordrende, reklamebaseret profil.

Mange borgere læser i forvejen ugeblade eller bruger deres tid på noget helt andet, selvom de også godt kan lide at læse, og disse borgere kan sagtens opfordres til at læse god litteratur. Bibliotekssystemet må følge med samfundet og bruge de redskaber, der er en del af markedet i dag. Ved at være bevidst om de enkelte målgrupper og reklamere målrettet kan man nå ud til disse borgere og fange deres interesse. Både bøgerne og biblioteket i sig selv skal være meget mere synlige, hvis de befolkningsgrupper, der ikke bruger biblioteket i forvejen, skal få lyst til at låne og læse bøger. Udover eller som en del af almindelig reklamering kunne litteraturen gøres mere appellerende for den brede befolkning ved at lave interview med litteraturinteresserede skuespillere, musikere eller andre kendte ansigter.

En helt anden måde at gøre Bibliotekerne mere synlige, er ved at placere dem på steder, hvor der i forvejen kommer mange mennesker. Ved at samarbejde med andre kulturelle områder og kunne man gøre biblioteket til en del af et kulturelt centrum. Det kunne være som en del af et kulturhus med musik og forskellige kreative aktiviteter. En internetcafé med computerspil, som var placeret op ad bibliotekets fantasyafdeling og havde en ung medarbejder med interesse i computer og fantasy, kunne tiltrække unge i denne målgruppe, og man kunne samarbejde med ungdomsskoler om aktiviteter og lokaler. Alternativt kunne biblioteket ligge i et stort shoppingcenter, hvor der naturligt kom mange mennesker.

Samtidig må man være nytænkende for at gøre bibliotekerne og litteraturen på bibliotekerne mere spændende. Litteraturen på bibliotekerne kan gøres mere spændende ved at lave

oplevelsesbiblioteker, hvor sanserne stimuleres og nysgerrigheden vækkes, som det er foreslået i Casper Hvenegaard Rasmussens og Henrik Jochumsens kronik *Hvis biblioteket skal leve*¹.

Desuden må man se mulighederne, og ikke kun truslen, i de nyere medier som internettet. Internettet kunne bruges til at gøre bibliotekernes litteratur lettere tilgængelig. Den mest omfattende løsning kunne være at lægge al litteratur på internettet, så den kunne downloades gratis. Faglitteratur i form af tidsskrifter findes allerede digitalt, og det ville være en meget stor hjælp for studerende, hvis faglitteratur generelt lå offentligt tilgængeligt på internettet. Så kunne man udskrive bestemte sider eller hele teksten, og man kunne bruge elektroniske værktøjer til at søge direkte i teksten i et afgrænset stofområde eller en bestemt bog, eller man kunne søge efter litteratur, hvor en bestemt sætning er nævnt. Desværre er forlagene meget forsigtige med at gøre litteraturen offentligt tilgængelig, fordi dette sandsynligvis kunne blive en stor trussel mod deres indtægtsgrundlag. Men her gælder det igen om at være nytænkende, og forsøge at få nye aftaler om copyright, der tilgodeser forlagenes og forfatterens interesser.

Sideløbende kunne bibliotekerne og bibliotekarernes faglige indsigt bruges til at sortere i internetsider, ved at lave optegnelser over internetsider med bedømmelse af internetsidernes faglige kvalitet og registrering af deres forfattere.

At skabe en større interesse omkring læsning og gøre litteraturen lettere tilgængelig er i samfundets interesse, men også for deres egen overlevelses skyld må bibliotekerne forny sig og skabe opmærksomhed omkring sig selv.

I kampen om de offentlige skattekrone må bibliotekerne manifestere deres rolle i samfundet, så de fortsat kan bevare det kolossale skriftlige materiale, hvor forfattere siden tidernes morgen og indtil nu har formidlet deres tanker og syn på verden igennem videnskabelige værker, tragedier, artikler, romaner, krimier eller andre skrifter. Bibliotekssystemet skal også fortsat hjælpe nye forfattere ud til de trofaste læsere. Desuden må bibliotekerne konstant finde måder at fange gamle og nye læsers interesse og bevise deres rolle som et vigtigt element i den almene dannelse. Denne rolle skal de gøre samfundet opmærksom på, så politikere og vælgere kan se bibliotekernes betydning. For overlevelse i det moderne samfund er et spil, og kun ved at kende spillets regler og bruge dem har

¹ Politiken den 18.9.2007

man et sikkert eksistensgrundlag - også når det gælder litteraturens og det offentlige biblioteks fremtid.